

SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/1999 vp

Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta Maaailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta sai kokouksessaan 7 päivänä toukokuuta 1999 käsitellessään 10.—11.5.1999 pidetyn EU:n epävirallisen kauppaministerikokouksen valmisteluja valtioneuvostolta selvityksen EU:n valmistautumisesta WTO:n Seattlen ministerikokoukseen 30.11.—3.12.1999. Suuri valiokunta on 7 päivänä toukokuuta 1999 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen (E 15/1999 vp) ulkoasiainvaliokunnalle, maa- ja metsätalousvaliokunnalle, sivistysvaliokunnalle, työasiainvaliokunnalle, talousvaliokunnalle sekä ympäristövaliokunnalle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Suuri valiokunta on päättänyt kokouksessaan 18 päivänä toukokuuta 1999 asettaa jaoston valmistelemaan asiasta lausunnon valtioneuvostolle. Jaostoon ovat kuuluneet varapuheenjohtaja Kimmo Kiljunen /sd sekä ed. Tuija Brax /vihr, Jouko Jääskeläinen /skl, Risto Kuisma /rem, Håkan Nordman /r, Kirsi Piha /kok, Katja Syväri-nen /vas ja Matti Vanhanen /kesk.

Viitetiedot

Valiokunta on saanut asiasta lausunnot ulkoasiainvaliokunnalta (UaVL 6/1999 vp), maa- ja metsätalousvaliokunnalta (MmVL 9/1999 vp), talousvaliokunnalta (TaVL 6/1999 vp) sekä ympäristövaliokunnalta (YmVL 5/1999 vp).

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valiokunnan käsittelyn kohteena on ollut Berliinissä 9.—10.5.1999 pidetyn Euroopan unionin epävirallisen kauppaministerikokouksen valmisteluun liittyvä perusmuistio, joka koskee Suomen suhtautumista Berliinissä käsiteltyyn WTO:n ministerikokousta koskevaan asialistan kohtaan, sekä siihen liittyvä Euroopan komission asiakirja.

Euroopan komissio on laatinut asiakirjan EU:n valmistautumisesta Seattlessa 30.11.—

3.12.1999 pidettävään WTO:n ministerikokoukseen, jossa on tarkoitus päättää vuonna 2000 alkavaksi kaavaillun uuden neuvottelukierroksen asialistasta ja muodoista. Asiakirja on EU:n tavoitteita tulevalla kierroksella kuvaava keskustelupaperi, jonka pohjalta asiaa käsiteltiin epävirallisessa kauppaministerikokouksessa Berliinissä 9.—10.5.1999. Komissio laatii Berliinissä käydyin keskustelun pohjalta tiedonannon, joka on tarkoitus esitellä yleisten asiain neuvostolle heinäkuussa. Neuvosto antaa asiasta omat pää-

telmänsä mahdollisesti lokakuussa. Päätelmät muodostavat aikanaan pohjan komission neuvottelumandaatille Seattlen ministerikokousta varten.

Komissio esittää asiakirjassaan perustelut EU:n tavoitteelle mahdollisimman laaja-alaisesta neuvottelukierroksesta. Uruguayn kierroksen neuvottelujen päätyttyä kauppapoliittiseen keskusteluun on tullut uusia aiheita, joiden suhdetta kansainväliseen kauppajärjestelmään on syytä käsitellä. Laaja-alaista asialistaa puoltaa myös se, että vain tällä tavoin on mahdollista saada aikaan kaikkia WTO-osapuolia tyydyttävä kokonaisuus. Jatkoneuvottelujen kohteeksi jo Uruguayn kierroksella sovitut asiat (maatalous, palvelut, henkisen omaisuuden suojat, eräät sääntökysymykset eli ns. sisäänrakennettu agenda) eivät yksinään täytä EU:n tavoitteita ja painottuvat liiaksi EU:lle hankalaan maatalouteen.

Asiakirjassa toistetaan EU:n tavoite lyhyestä, korkeintaan kolme vuotta kestävästä neuvottelukierroksesta, jonka tulokset kaikkien WTO:n jäsenten on hyväksyttävä yhtenä kokonaisuutena. Tämä lähtökohta ei kuitenkaan estä ns. aikaisia tuloksia jo ennen kierroksen päättymistä, mutta tällaiset tulokset on luettava lopulta osaksi kierroksen kokonaispakettia.

Asiakirjassa käydään myös läpi yleisellä tasolla EU:n tavoitteita kussakin asiakysymyksessä. Teksti muodostaa käytännössä yhteenvedon EU:n sisäisestä keskustelusta, jota on käyty komission eri aihealueista syksyn 1998 ja kevään 1999 aikana laatimien tausta-asiakirjojen pohjalta. Poikkeuksena on maatalous, josta EU:n sisäistä keskustelua ei Agenda 2000 -prosessin takia ole vielä käyty samassa laajuudessa kuin muista aiheista. Sisäänrakennetun asialistan aiheiden lisäksi asiakirjassa käydään läpi asialistalta toistaiseksi puuttuvista aiheista merkittävien, eli kysymys teollisuustullien tullinalennuksista, sekä ns. uudet aiheet mukaan lukien kauppa ja ympäristö, investoinnit sekä kilpailu.

Asiakirjassa tarkastellaan myös tarvetta yhteistyöhön muiden maiden ja maaryhmien kanssa tulevien neuvottelujen asialistan aikaansaamiseksi. Keskeiseksi asiaksi nousee kehitysmaiden erityisaseman huomioon ottaminen. EU:n

ajassa mahdollisimman laaja-alaisia neuvotteluja merkittävä osa kehitysmaista suhtautuu varauksellisesti koko neuvotteluihin. Pelkästään jo olemassa olevien sopimusten toimeenpanoa pidetään vaikeana.

Asiakirjassa käsitellään niin ikään tarvetta ottaa huomioon kansalaismielipiteen kehitys WTO-asioissa. Asiakirjassa edellytetään avoimuutta asioiden käsittelyssä kansallisella tasolla. Huomiota kiinnitetään kestävänsä kehityksen turvaamiseen yhtenä tulevien neuvottelujen taustatekijänä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että komission asiakirjan yleiset linjaukset vastaavat pitkälti Suomen sisäisissä valmistelemissä keskusteluissa esille tulleita tavoitteita. Asiakirja on kuitenkin varsin alustava, eikä siihen sisälly esimerkiksi strategiaa unionin tavoitteiden läpiviemiseksi. Asiakirja ei sisällä ehdotusta unionin monien tavoitteiden keskinäiseksi priorisoinniksi.

Suomen kansallisia tavoitteita ovat erityisesti pyrkimykset sekä tavarakaupan että palvelujen vapauttamiseen Suomelle tärkeillä aloilla. Valtioneuvosto pitää tärkeänä poistaa kaupan esteitä laajasti koko kentällä erityisesti korkean teknologian tuotteilta ja palveluilta. Pyrkimys teollisuustuotteiden tullien alennuksiin on Suomen kannalta periaatteessa ongelmaton. Suomen ja Euroopan unionin kannalta vaikeuksia on odotettavissa maataloutta koskeissa neuvotteluissa. Suuret tuottajamaat, muun muassa Yhdysvallat, aikovat tarttua EU:n maataloustuotannon tukiiin. Agenda 2000 -ratkaisuun kuuluvat päätökset eivät yksinään riittäne poistamaan näitä pyrkimyksiä.

Valtioneuvosto tukee nk. uusien aiheiden kuten kaupan ja ympäristön sekä kaupan ja investointien saamista mukaan seuraavalle neuvottelukierrokselle. Aiheiden käsittely tulee kuitenkin rajata realistisella tasolla. Päävastuu työelämän normeista kuuluu Kansainväliselle työjärjestölle (ILO), mutta ILO:n ja WTO:n yhteistyötä tulee kehittää.

Valtioneuvosto tukee kehitysmaiden integroimista maailman kauppajärjestelmään. Kehi-

tysmaiden myötävaikutus on tarpeen, jotta neuvottelukierros johtaisi pysyviin ratkaisuihin. Tä-

män vuoksi neuvotteluissa on kyettävä vastaamaan myös kehitysmaiden odotuksiin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Laaja-alaisen asialistan merkitys

Euroopan unionin toimielimet valmistelevat edelleen unionin tavoitteita marras—joulukuun vaihteessa 1999 alkavaa WTO:n Seattlen neuvottelukierrosta varten. Myös valtioneuvoston esittämiä tavoitteita tulee pitää vielä alustavina. Suuri valiokunta toteaa, että ulkoasiainvaliokunta, maa- ja metsätalousvaliokunta, talousvaliokunta ja ympäristövaliokunta ovat lausunnoissaan tarkastelleet neuvottelukierroksen keskeisiä kysymyksiä oman toimialansa näkökulmasta. Suuri valiokunta viittaa näihin kannanottoihin niitä erikseen toistamatta ja varaa samalla itselleen mahdollisuuden tarkempaan kannanottoihin asian tullessa neuvottelujen edetessä valtiosäännön edellyttämällä tavalla uudelleen esille eduskunnassa.

Komission asiakirjasta samoin kuin erikoisvaliokuntien lausunnoista käy ilmi, että neuvottelujen aloittamisen keskeinen ongelma on kysymys siitä, onko niiden lähtökohdaksi syytä ottaa suppea vai laaja asialista. Erikoisvaliokunnat ovat lausunnoissaan tuoneet esille näkökohtia, jotka puoltavat laajaa asialistaa. Tämä tarkoittaa yhtäältä sitä, että ns. sisäänrakennetun asialistan lisäksi neuvotteluissa otettaisiin esille sellaisia uusia aiheita kuin investoinnit, kilpailu, työelämän normit sekä kauppa ja ympäristö. Toisaalta laaja-alainen lähestymistapa tarkoittaa myös, että sisäänrakennetun asialistan puitteissa käsitellään esimerkiksi tullilennuskysymyksiä kattavasti eikä vain sektorikohtaisesti ja että maatalouskysymyksissä tarkastellaan liberalisoinnin ohella myös esimerkiksi elintarviketurvallisuutta.

Myös komissio ja valtioneuvosto puoltavat laaja-alaista lähestymistapaa korostaen toisaalta tarvetta pitää tavoitteenasettelut realistisella pohjalla. Suuri valiokunta yhtyy omalta osal-

taan tähän näkemykseen tähdentäen kuitenkin samalla sitä, että laaja-alaista lähestymistapaa ei puolla pelkästään tarve saada kaikkien osapuolten tavoitteiden kannalta riittävä määrä kompromissiratkaisun elementtejä neuvottelupöydälle. *Suuri valiokunta katsoo, että EU:n ja Suomen taloudellisten ja yhteiskuntapoliittisten intressien suojaaminen ja edistäminen WTO-järjestelmää kehitettäessä samoin kuin kehitysmaiden tarpeiden huomioon ottaminen puoltavat jo itsessään laaja-alaista asialistaa.* Investointeja koskeneen MAI-sopimushankkeen epäonnistuminen osoittaa toisaalta myös sen, että tavoitteenasettelun realistisuutta on arvioitava paitsi eri neuvotteluosapuolten intressilähtökohtien myös sopimushankkeen lopulliseen läpiviemiseen vaikuttavan kansalaiskeskustelun ja sitä eri maissa heijastavan parlamentaarisen mielipiteen kannalta.

Euroopan komissio lähtee valmistelussaan siitä, että WTO:n Seattlen kierros voitaisiin viedä päätökseen suhteellisen nopeasti, eli noin kolmessa vuodessa. Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan arvioon siitä, että tämä tavoite saattaa olla optimistinen, kun otetaan huomioon Maailman kauppajärjestön toiminnan tämänhetkiset vaikeudet sekä eri osapuolten erilaiset näkemykset neuvottelujen asialistan rajaamisesta. Neuvottelujen vaikeus ja niiden mahdollinen pitkittyminen eivät kuitenkaan saisi olla perusteena sille, että vaikeampia aiheita ei olisi syytä ottaa neuvottelukierroksen asialistalle.

Seattlen kierroksen menestyminen tulee suuren valiokunnan käsityksen mukaan edellyttämään, että aikaisemmissa GATT:n ja WTO:n neuvotteluissa saavutetut tulokset kyetään panemaan täytäntöön. Muussa tapauksessa monenkeskisten kauppaneuvottelujen järjestelmän uskottavuus voi kärsiä varsinkin kehitysmaiden silmissä. Suuri valiokunta katsoo samalla, että neuvottelukierroksen alussa on nostettava esille

niitä osin ennakoimattomia ongelmia, joita WTO:n toiminnan aikana on ilmennyt. Suuri valiokunta viittaa tässä yhteydessä ympäristövaliokunnan kannanottoon tarpeesta selkiyttää WTO:n sopimusjärjestelmän suhdetta kansainvälisiin ympäristönsuojelusopimuksiin niin, että viimeksi mainittujen soveltaminen on mahdollista täysimääräisesti, sekä maa- ja metsätalousvaliokunnan kannanottoon elintarviketurvallisuuden turvaamisesta SPS-sopimuksen soveltamisessa ja mahdollisessa tarkistamisessa.

Kaupan vapauttamisen suhde muihin päämääriin

Talousvaliokunta toteaa, että Suomelle tavara-kaupan ja palvelujen kaupan vapauttaminen maallemme tärkeillä aloilla on ensisijainen kansallinen tavoite. Suomen kaltaiselle, viennistä elantonsa saavalle maalle mahdollisimman pitkälle toteutettu vapaakauppa on erittäin tärkeää. Talousvaliokunta viittaa tässä yhteydessä siihen välittömään yhteyteen, joka vallitsee telemarkkinoiden avautumisen ja Suomen kansantalouden lamasta toipumisen välillä. Sektorikohtaiset suojaintressit on talousvaliokunnan mielestä sopeutettava kansantaloudellisen ja yhteiskuntapolitiittisen merkityksensä mukaan tapauskohtaisesti yleistavoitteeseen.

Suuri valiokunta yhtyy sinänsä tähän kannanottoon, siltä osin kuin se koskee kaupan vapauttamisen suhdetta sektorikohtaisiin taloudellisiin intresseihin. *Kaupan liberalisointiin liittyvä Suomen intressi on kuitenkin syytä suhteuttaa sitä painavampina pidettäviin yleisiin ulko- ja yhteiskuntapolitiittisiin intresseihin. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä ympäristönsuojeluun, ihmisten terveyden suojeluun, sosiaaliseen vastuuseen, työelämän normeihin sekä oikeudenmukaisuuden toteuttamiseen kansainvälisessä taloudessa.*

Eduskunta hyväksyi vastauksessaan hallituksen esitykseen Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä lausuman (EV 23.12.1994 — HE 296/1994 vp), jossa se edellytti, *"että Suomi toimii Maailman kauppajärjestössä ympäristönsuojelun edistämiseksi kaikes-*

sa päätöksenteossa ja että GATT-sopimusta tulevaisuudessa täydennetään periaatteella, jonka mukaan ympäristönsuojelun ja vapaakaupan ollessa ristiriidassa ympäristönsuojelu asetetaan aina etusijalle." Ympäristövaliokunta käsittelee lausunnossaan monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti niitä tavoitteita, joita tämän periaatekannan pohjalta voidaan asettaa WTO:n Seattlen kierrokselle. Ympäristönsuojelutavoitteella on vaikutuksensa myös maatalousalan neuvotteluille asetettaville tavoitteille, mikä ilmenee myös komission asiakirjasta sekä maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnosta. Suuri valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota maatalouden monimuotoisuuden turvaamiseen osana kestävästä kehitystä sekä eläinsuojelun huomioon ottamiseen kauppapolitiikassa. Valiokunta yhtyykin maa- ja metsätalousvaliokunnan kantaan, että *"neuvotteluissa otetaan Suomen kaltaisissa maissa maatalouden harjoittamiseen vaikuttavat ilmastolliset ym. erityispiirteet huomioon siten, että käytettävissä on jatkossakin sellaisia tukiratkaisuja, jotka mahdollistavat maatalouselinkeinon harjoittamisen myös näillä tuotantoedellytyksiltään heikommilla tuotantoalueilla."*

Kehitysmaiden asema

Kehitysmaiden integrointi maailman kauppajärjestelmään oikeudenmukaisin ehdoin on keskeinen osa Suomen ulkopolitiikan yleistavoitteita. Suomen tulee edistää tätä tavoitetta osana maailmanlaajuisen kestävästä kehityksen strategiaa. Suuri valiokunta yhtyy komission havaintoon siitä, että multilateraalinen järjestelmä maailmankaupassa on helpottanut monien kehitysmaiden menestyksestä integroitumista kansainväliseen talouteen. Samalla on kuitenkin tunnustettava ne ristiriidat, joita kehitysmaiden ja teollisuusmaiden välillä vallitsee tässä asiassa.

Nämä erimielisyydet liittyvät ensinnäkin protektionismiin, jota kehitysmaiden tuotteet jatkuvasti kohtaavat kehittyneiden maiden, myös EU:n markkinoilla. Suuri valiokunta viittaa tässä yhteydessä erityisesti tekstiili-, teräs- ja elintarvikesektoreihin sekä tullitason nousuun tuotteiden jalostusasteen kasvaessa (ns. tullieskalaa-

tio). Teollisuusmaiden harjoittama vientituki syrjäyttää kehitysmaiden tuotantoa myös niiden kotimarkkinoilta sekä toistensa markkinoilta. Toiseksi on myönnettävä, että monet kehitysmaat näkevät teollistuneiden maiden pyrkimykset sellaisilla uusilla aloilla kuin työelämän normit sekä kauppa ja ympäristö tavoitteiltaan piiloprotektionistisina eli pyrkimyksinä estää kehitysmaita saamasta hyötyä siitä suhteellisesta kilpailuedusta, joka on suoraa seurausta niiden taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen jälkeensä jääneisyydestä. Kolmanneksi WTO-järjestelmään sisältyy itsessään elementtejä, jotka eivät tosiasiassa kohtelee tasapuolisesti kehitysmaita ja teollisuusmaita tai joiden koetaan rajoittavan kehitysmaiden mahdollisuutta vapaasti päättää omasta kehityksestään.

Suuri valiokunta katsoo, että EU:n ja Suomen on WTO:n Seattlen kierrokseen valmistauduttaessa pyrittävä ratkaisuihin, jotka hälventävät näitä epäluuloja ja luovat edellytyksiä ratkaisuihin, jotka koetaan hyväksyttäväksi ja oikeudenmukaisiksi myös kehitysmaiden piirissä. Näihin kuuluu ensinnäkin pyrkimys sellaisten yhteisten kantojen saavuttamiseen EU:ssa, jotka mahdollisimman pitkälle raivaavat esteitä kehitysmaiden vienniltä unioniin. Toiseksi on syytä tukea komission esittämää ajatusta siitä, että EU:n avaustarjoukseen sisältyisi lupaus toteuttaa viimeistään Seattlen kierroksen päättyessä täydellinen tullittomuus ja kiintiöttömyys vähiten kehittyneiden maiden vienniltä unioniin. Suuri valiokunta yhtyy komission näkemykseen myös sen suhteen, että investointien osalta olisi hylättävä yritykset elvyttää MAI-sopimushanke ottamalla se osaksi WTO-järjestelmää; tavoitteena tulisi tässä yhteydessä olla kehitysmaiden ja kehittyneiden maiden intressit tasapuolisesti huomioon ottava ratkaisu, joka elementtinä olisi muun ohessa ulkomaisten sijoittajien vastuuta sijoitautumismaata kohtaan ("good corporate citizenship") koskevien käytännesääntöjen luominen.

WTO:n riitojenratkaisujärjestelmän kehittäminen

WTO-järjestelmän kehitys ilmentää hidasta etenemistä kohti oikeudellisesti sitovien peli-

sääntöjen ja riitojenratkaisumenetelmien sääntelemää maailmantaloutta. Suuren valiokunnan mielestä tätä kehitystä on pidettävä oikeansuuntaisena. Se vähentää neuvotteluvoiman ja -resurssien epätasapainon vaikutusta maiden välisissä kauppapoliittisissa suhteissa. Se on myös omiaan edistämään julkisuuden ulkopuolelle jäävien kauppadiplomatian painostuskeinojen sekä yksipuolisten sanktiotoimien korvautumista yhteisesti sovitulla avoimemmilla ja oikeudellisesti sidotummilla menettelytavoilla. WTO:n riitojenratkaisujärjestelmässä on kuitenkin ilmennyt ongelmia, joihin on syytä reagoida.

WTO:n riitojenratkaisumenettelyt edellyttävät sellaista kauppapoliittista ja kansainvälisen kauppaoikeuden asiantuntemusta, johon pienimmillä tai köyhimmillä kehitysmailla ei ole taloudellisia edellytyksiä. Kolumbian ja Alankomaiden aloitteesta onkin vireillä hanke perustaa kehitysmaita avustava WTO-lakiasiainkeskus. Keskukseen perustajajäseniksi ovat ilmoittautuneet vähiten kehittyneiden maiden lisäksi Kolumbia, Guatemala, Panama, Peru, Filippiinit, Sri Lanka, Uruguay, Zimbabwe ja Norja. EU-maista ovat mukana Alankomaat, Ruotsi, Yhdistynyt kuningaskunta ja Tanska, jotka neljä ovat myös ilmoittaneet osallistuvansa keskuksen yhteensä 6,25 miljoonan Yhdysvaltain dollarin peruspääomalla. Keskukseen tarkoituksena olisi antaa oikeusapua WTO:n riitojenratkaisumenettelyissä niille kehitysmaille, joiden omassa hallinnossa ei ole riittävää kansainvälisen kauppaoikeuden asiantuntemusta ja joilla ei ole taloudellisia edellytyksiä turvautua kansainvälisten asianajotoimistojen palveluihin. Euroopan komissio on vastustanut hanketta ja ehdottanut sen sijasta WTO:n sihteeristön yhteyteen perustettavaa erityisyksikköä. Se ei kuitenkaan voisi toimia neuvonantajana riidan edettyä varsinaiseen oikeudelliseen käsittelyyn WTO:n paneelissa. Komission esittämää ratkaisumallia on vastustettu, koska se ei auttaisi varsinaisessa riitojenratkaisumenettelyssä ja koska se voisi vaarantaa WTO-sihteeristön puolueettomuuden.

Suuren valiokunnan mielestä WTO-järjestelmä ei voi toimia oikeudenmukaisesti, jos osa jäsenvaltioista ei taloudellisten tai oikeudellisten

resurssiensa vähäisyyden vuoksi voi käyttää hyväksi siihen luotuja oikeussuojakeinoja. Tämän takia valiokunta katsoo, että valtioneuvoston tulee vakavasti harkita Suomen liittymistä niiden EU:n jäsenvaltioiden joukkoon, jotka ovat ilmoittaneet osallistuvansa WTO:n lakiasiainkeskusten perustamiseen antamalla rahoitusta sen peruspääomaan ja toimintakustannuksiin.

WTO:n riitojenratkaisujärjestelmä on toiminut osittain tavalla, jota ei voitu ennakoida WTO-sopimusta tehtäessä. Tämä koskee erityisesti standardeja koskevaa SPS-sopimusta, jonka soveltamiskäytännössä sopimuksen on katsottu sisältävän pelkkää syrjimättömyysperiaatetta laajemman, tuotevaatimusten vastavuoroista tunnustamista lähenevän velvoitteen. Erikoisvaliokuntien lausunnoista käyvät ilmi ne ongelmat, joita tähän liittyvät ratkaisut ovat aiheuttaneet koskien EU:n ja Suomen mahdollisuuksia turvata elintarvikkeiden turvallisuus ja varovaisuusperiaatteen noudattaminen elintarvikemarkkinoilla. *Suuri valiokunta edellyttää, että Suomessa ja EU:lla on oltava esimerkiksi oikeus estää hormoneilla tai antibiooteilla kasvatetun lihan markkinoille saattaminen, että säteilyttämisen tai dekontaminaation käyttöä elintarvikkeiden puutteellisen hygienian korvikkeena ei tarvitse hyväksyä ja että kukin sopimuspuoli voi noudattaa geneettisesti modifioitujen organismien ja niiden avulla tuotettujen elintarvikkeiden markkinoille päästämistä sitä suojelutasona, jota se harkitsee ihmisten, eläinten ja kasvien terveyden suojelun sekä ympäristönsuojelun edellyttävän.*

Palvelut

Palvelujen kaupan liberalisointi sisältyy WTO-kierroksen sisäänrakennettuun asialistaan. Suuri valiokunta korostaa palvelukaupan yhä laajemman vapauttamisen samoin kuin julkisten hankintojen avaamisen merkitystä Suomelle erityisesti koskien tietoliikenne- ja tietotekniikan palveluja, joiden vapauttamisella on niihin liittyvän laitetuotannon takia myös suuri teollisuuspoliittinen merkitys maallemme. Toisaalta suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan kannanot-

toon siitä, että *monesta pienestä kielialueesta koostuvan Euroopan unionin on perusteltua pitää kiinni mahdollisuudesta kansallisen tai alueellisen kulttuurin ja kielen tukemisen perusteella tapahtuvaan suoraan valtion tukeen.* Suuri valiokunta korostaa myös sitä, että *palvelusektorin liberalisointivelvoitteiden ulkopuolelle on jätettävä sosiaaliset, terveydelliset, sivistykselliset ja kulttuuriset peruspalvelut.* Valiokunta viittaa tässä yhteydessä muun muassa Suomen vakiintuneeseen kantaan siitä, että maamme lakisääteinen työeläkejärjestelmä on jätettävä palvelujen kaupan liberalisoimisen ulkopuolelle.

Työelämän normit

Työelämän normien suhde kansainvälisen kaupan vapauttamiseen on aihe, joka jakaa mielipiteitä kehitysmaiden ja teollisuusmaiden välillä sekä kyseisten maaryhmien sisällä. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että työelämän normien osalta ensisijainen kehittämisvastuu kuuluu kansainväliselle työjärjestölle ILO:lle, jonka yhteistyötä ja koordinaatiota WTO:n sihteeristön kanssa on entisestään lisättävä. *Pakkotyö, lapsityövoiman käyttö, syrjintä työhönotossa sekä ammattiyhdistysoikeuksien puuttuminen ovat kuitenkin asioita, joiden käyttöä kilpailukeinona maailmankaupassa ei voida hyväksyä.* Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan kantaan, jonka mukaan ILO:n, WTO:n tai molempien kautta on luotava tehokkaat keinot puuttua näihin epäkohtiin. Näiden työelämän vähimmäisnormien säätely on edellytys kestävälle maailmankaupan järjestelmälle. Kysymys ei ole protektionismista vaan tavoitteena on luoda pelisääntöjä, jotka edesauttavat myös kehitysmaakaupan vapauttamista. Komission asiakirjassa viitataan unionin jo nykyisin noudattamaan käytäntöön, jonka mukaan GSP-etuisuuksiin oikeutetut maat voivat saada lisämyönnytyksiä, jos ne osoittavat noudattavansa ILO:n tärkeimpiä yleissopimuksia. Suuren valiokunnan mielestä tätä menettelyä tulisi tehostaa, ja sen soveltuvuutta olisi tutkittava myös suhteessa kauppa ja ympäristö -ongelmakenttään.

Neuvotteluprosessin avoimuus sekä eduskunnan osallistuminen

Komissio, valtioneuvosto ja erikoisvaliokunnat korostavat neuvotteluprosessin avoimuuden sekä kansalaisjärjestöjen informoimisen ja kuulemisen ja niille annettavien osallistumismahdollisuuksien merkitystä. Avoimen ja vuorovaikutteisen valmistelun ja päätöksenteon tarve koskee yhtä hyvin kansallista kuin EU:n valmistelua. Suuren valiokunnan mielestä olisi tärkeää, että ympäristö-, kehitysmää- ja rauhanliikkeiden lisäksi kansalaiskeskustelua ja vaikuttamishalua saataisiin aikaan myös laajemmassa järjestökentässä; WTO-järjestelmän kehitys koskettaa välittömästi esimerkiksi ammattiyhdistys- ja kuluttajaliikkeen sekä tuottaja-, sivistys- ja kulttuurialan järjestöjen kannalta tärkeitä asioita. *Valiokunta edellyttää, että valtioneuvosto luo omalta osaltaan riittävällä tiedottamisella ja lausuntojen pyytämällä edellytyksiä monipuoliselle kansalaiskeskustelulle asiassa.*

MAI-sopimushankkeen kaatuminen on osoitus siitä, että kauppapolitiikankin alalla on yhä tärkeämpää turvata mahdollisimman laaja ja vuorovaikutteinen päätöksentekoprosessi. Erityisesti SPS-sopimuksen soveltamiskäytännön kehitys osoittaa myös sen, että sopimusten vaikutukset voivat olla odotettua laajakantoisempia. Tämän takia on erityisen tärkeää, että eduskuntaa informoidaan jatkuvasti WTO:n neuvottelukierroksen valmisteluista ja aikanaan neuvottelujen etenemisestä ja että Suomen neuvot-

telulinjauksissa otetaan huomioon eduskunnan kannanotot. *Suuri valiokunta yhtyy omasta puolestaan siihen, mitä erikoisvaliokuntien lausunnoissa on tähdennetty eduskunnan osallistumisesta.*

Eduskunnan informointi

Suuri valiokunta katsoo,

että tämä lausunto on yleisen merkityksensä vuoksi syytä saattaa eduskunnan tietoon.

Lausunto

Lausuntonaan suuri valiokunta ilmoittaa,

että valiokunta saattaa ulkoasianvaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan, talousvaliokunnan sekä ympäristövaliokunnan asiassa antamat lausunnot tiedoksi valtioneuvostolle,

että valiokunta edellyttää valtioneuvoston informoivan ja kuulevan eduskuntaa asian valmistelujen etenemisestä valtiopäiväjärjestyksen 4 a luvussa säädetyllä tavalla ja

että valiokunta yhtyy tässä lausunnossa sekä siinä viitatuissa erikoisvaliokuntien lausunnoissa esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan asiassa.

Helsingissä 23 päivänä kesäkuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Esko Aho /kesk
vpj. Kimmo Kiljunen /sd
jäs. Tuija Brax /vihr
Jouko Jääskeläinen /skl
Riitta Korhonen /kok
Jari Koskinen /kok
Pekka Kuosmanen /kok
Johannes Leppänen /kesk
Håkan Nordman /r

Outi Ojala /vas
Kalevi Olin /sd
Kirsi Piha /kok
Jouko Skinnari /sd
Katja Syvärinen /vas
Marja Tiura /kok
Matti Vanhanen /kesk
Marjatta Vehkaoja /sd
Jari Vilén /kok

SuVL 1/1999 vp — E 15/1999 vp

Matti Väistö /kesk
vjäs. Henrik Lax /r
Tero Mölsä /kesk

Susanna Rahkonen /sd
Kari Uotila /vas
Raija Vahasalo /kok.